

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ

СРПСКИ ЈЕЗИК

РАЗРЕД	СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА	ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА
Четврти	5	180

ОПШТИ ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА

- Циљ наставе српског језика у четвртном разреду је да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика, да се усмено и писмено правилно изражавају, да упознају, доживе и тумаче књижевна дјела, позоришна, филмска и друга умјетничка остварења из српске и свјетске баштине у складу са захтјевима програма.

ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА

- Оспособити ученике за правилно, течно и увјерљиво усмено и писмено изражавање (правилно писање Брајевог писма);
- оспособити ученике да препознају промјенљиве ријечи и њихова обиљежја;
- овладавање основним књижевнотеоријским појмовима;
- упознавање и функционална примјена граматичких и правописних правила;
- уочавање основног и пренесеног значења појмова и идеја;
- оспособити ученике да препознају књижевно дјело по основним умјетничким одредницама;
- оспособити ученике да разликују доживљај од догађаја;
- оспособљавање за самостално доживљавање, разумијевање и тумачење књижевних дјела разних жанрова;
- поступно, систематично и досљедно оспособљавање ученика за логичко схватање и критичко процјењивање прочитаних књижевних текстова;
- поступно и систематично оспособљавање ученика за доживљавање и вредновање сценских остварења (позориште, филм);
- развијање културе активног слушања;
- оспособити ученике за самостално служење књигом као једним од извора знања, вјештина и навика;
- васпитавање ученика за живот и рад у духу хуманизма, мира, родољубља, патриотизма, истинољубивости, сарадње међу људима, солидарности и других моралних вриједности;
- развијање љубави према свом матерњем језику.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Ред. бр.	Наставне теме	Оквирни број часова
1.	Језик	40
2.	Књижевност	75
3.	Језичка култура	60
4.	Филм/ позориште	5
	Укупно	180

ИСХОДИ УЧЕЊА И ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ/ПОЈМОВИ

Наставна тема 1: ЈЕЗИК (40 часова)

Посебни циљеви:

- оспособити ученике да препознају промјенљиве ријечи и њихова обиљежја;
- упознавање и функционална примјена граматичких правила.

ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	САДРЖАЈИ/ПОЈМОВИ
<p>Ученик ће:</p> <ul style="list-style-type: none"> - идентификовати и правилно користи именице; - разликовати властите и заједничке именице; - пронаћи и у прикладном контексту употребљавати (говорити и писати) описне придјеве; - правилно користити личне замјенице; - препознавати глаголе који означавају радњу, стање и збивање (на типичним примјерима); - препознавати и употребљавати глаголске облике који означавају садашњост, прошлост и будућност (на типичним примјерима); - разликовати субјекат и предикат; - разликовати и правилно писати реченице по значењу (изјавна, упитна, и узвична); - препознавати деминутиве и аугментативе (не влада терминима, него их само препознаје по основној особини) и употребљавати у говору. 	<ul style="list-style-type: none"> - Именице – ријечи које означавају имена бића, предмета и појава (заједничке и властите именице); - придјевы – ријечи за именовања особина предмета, бића и појава (описни придјевы); - замјенице (личне); - глаголы – ријечи које означавају радњу, стање и збивање; - глаголы – ријечи које означавају садашњост, прошлост и будућност; - субјекат; - предикат; - реченице по значењу: изјавна, упитна и узвична; - деминутиви и аугментативы. <p>Напомена: У <i>Дидактичко-методичким</i> упутствима и препорукама наведен је број писмених граматичких вјежби.</p>

Наставна тема 2: КЊИЖЕВНОСТ (75 часова)

Посебан циљеви:

- овладавање основним књижевнотеоријским појмовима;
- оспособити ученике да препознају књижевно дјело по основним умјетничким одредницама;
- оспособљавање за самостално доживљавање, разумијевање и тумачење књижевних дјела разних жанрова;
- поступно, систематично и досљедно оспособљавање ученика за логичко схватање и критичко процјењивање прочитаних књижевних текстова.

ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	САДРЖАЈИ/ПОЈМОВИ
<p>Ученик ће:</p> <ul style="list-style-type: none"> - разликовати основне одреднице басне, бајке, приповијетке, лирске и епске пјесме; - препознати особине главних и споредних ликова у књижевном тексту/дјелу; - разликовати ауторске од народне бајке; - разликовати почетак и крај бајке, сукоб добра и зла, реалне и фантастичне садржаје/мотиве у бајци; - наводити разлике између ауторских и народних бајки; 	<ul style="list-style-type: none"> - Максим Горки: „Врапчић“; - Јован Ј.Змај: „Стара бака“; - Десанка Максимовић: „Прича о раку кројачу“; - Бранко Б. Радичевић: „Циц“ и „Рибарчета сан“; - Стеван Раичковић: „Бајка о белом коњу“; - Бранко Ћопић: „Мачак отишао у хајдуке“; - „Чардак ни на небу ни на земљи“, српска народна бајка; - „Свијету се не може угодити“, народна прича; - „Марко Краљевић и бег Костадин“, српска народна епска пјесма;

- упознати и разликовати појмове лирска народна пјесма и епска народна пјесма (према основним обиљежјима);
- уочити пјесничке слике и препознати осјећања у лирској пјесми;
- разликовати по основним одредницама брзалице, загонетке и пословице;
- изговарати брзалице, рјешавати загонетке и усвајати пословице кроз анализу књижевних дјела;
- препознавати риму;
- уочавати основно и пренесено значење у књижевном тексту;
- препознавати и проналазити примјере ономатопејске и персонификацијске садржаје у тексту (без да влада појмовима персонификација и ономатопеја);
- уочавати наративни дио књижевног текста;
- запажати дијалошки дио у књижевном тексту;
- идентификовати дескриптивни дио у књижевном тексту;
- уочавати основна обиљежја драмског текста;
- разликовати главне и споредне ликове;
- уочавати карактеристичне особине, осјећања, изглед и поступке ликова и њихових међусобних односа;
- откривати узрочно-последичне везе међу догађајима у књижевном тексту;
- описати свој доживљај након прочитаног књижевног дјела;
- препоручити књижевно дјело уз кратко образложење.

- „Женидба врапца Подунавца“, народна лирска пјесма;
- „Досјетљиви дјечак“, српска народна приповијетка;
- Доситеј Обрадовић: „Басне“ (избор);
- Народне умотворине: загонетке, брзалице и пословице;
- Душан Костић: „Септембар“;
- Вид Вукелић: „Јежева љубав“;
- Ранко Павловић: „Кућа на излету“;
- Драгољуб Јекнић: „Вода“;
- Драган Лукић: „Учитељу, врати ми кликере“;
- Љубивоје Ршумовић: „Слобода“;
- Енес Кишевић: „Како се може штедјети мама“;
- Јованка Јоргачевић: „Никад два добра“;
- Гроздана Олујић: „Бајка о листу“;
- Александар Поповић: „Лед се топи“ или „Слободно време“;
- Душан Радовић: „А зашто он вежба“;
- Миленко Ратковић: „Писак локомотиве“;
- „Храбра мајка“, чешка народна прича;
- Бранко В. Радичевић: „Мој дечак“;
- Оскар Вајлд: „Себични цин“;
- Књижевно дјело по избору сваког ученика (приједлог уз образложење).

Напомена:

Препоручена књижевна дјела/текстови могуће је замијенити другим књижевним дјелима која омогућавају остварење дефинисаних исхода учења.

ЛЕКТИРА

- Бранко Ћопић: „Доживљаји мачка Тоше“;
- Десанка Максимовић: Избор из поезије и прозе за дјецу;
- Љубивоје Ршумовић: Избор из поезије за дјецу;
- Астрид Линдгрен: „Пипи Дуга Чарапа“;
- Браћа Грим: Бајке (2 бајке по избору);
- Предраг Бјелошевић: „Тужни принц“;
- Урош Петровић: „Мистерије Гинкове улице“ ;
- Берислав Благојевић: „Упознајте Гагарина, најшашавијег пса у свемиру“;
- Ахмет Хромацић: „Патуљак вам прича“.

	<p>Напомена: Наставник у договору са ученицима бира 5 наслова од 9 понуђених наслова.</p>
<p>Наставна тема 3: ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА (60 часова)</p>	
<p>Посебни циљеви:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оспособити ученике за правилно, течно и увјерљиво усмено и писмено изражавање (правилно писање Брајевог писма); - упознавање и функционална примјена правописних правила; - уочавање основног и пренесеног значења појмова и идеја; - развијање културе активног слушања; - оспособити ученике да разликују доживљај од догађаја. 	
<p>ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ</p>	<p>САДРЖАЈИ/ПОЈМОВИ</p>
<p>Ученик ће:</p> <ul style="list-style-type: none"> - разликовати препричавање од причања; - на конкретним примјерима упознати особине наведених облика усменог и/или писменог изражавања; - се усмено и/или писмено изражавати поштујући научена граматичко-правописна правила; - упознати особине и начине препричавања са проширивањем приче и примијенити их приликом усменог или писменог изражавања; - причати јасно структуришући уводни, средишњи и завршни дио причања; - писати у првом лицу једнине и писти писмо; - разумјети појмове доживљај и догађај; - уочавати разлику између догађаја и доживљаја; - разликовати књижевноумјетнички од других текстова (писмо, извјештај) по основној особини; - написати кратак дескриптивни текст и користи елементе дескрипције у говору; - знати навести варијанте српског писма (ћирилично и латинично писмо); - правилно писати слова Брајевог писма уз адекватну употребу сваког прста; - правилно писати знакове интерпункције Брајевим писмом; - правилно писати основне скраћенице и скраћенице за мјере; - правилно пише је и ије у типичним примјерима; - правилно пише ријечцу не уз глаголе, именице и придјеве; - примијенити правописна правила и користи велико слово у писању имена 	<p>Култура изражавања (усмено и писмено)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Препричавање с проширивањем приче; - причање на основу датог почетка; - причање на основу датог краја; - причање замишљеног догађаја/доживљаја; - причање по датим ријечима; - описивање (биће и предмет); - писање писма (писмена вјежба); - извјештавање на основу догађаја/доживљаја (усмена вјежба). <p>Напомена: Број писмених/усмених вјежби је наведен у Дидактичко- методичким упутствима и препорукама.</p> <p>Правопис</p> <ul style="list-style-type: none"> - Основне скраћенице и скраћенице за мјере (писање); - писање је и ије у ријечима; - велико слово: правилно писање имена народа, празника, установа, наслова, часописа, новина и вишечланих географских појмова; - ријечца не уз глаголе, придјеве и именице (писање). <p>Напомена: Број правописних вјежби је наведен у Дидактичко- методичким упутствима и препорукама.</p> <p>Читање</p> <ul style="list-style-type: none"> - Проклитике и енклитике у изговореним

<p>народа, празника, установа, наслова, часописа, новина и вишечланих географских појмова (географски појмови везани за Републику Српску, али и географски појмови из окружења);</p> <ul style="list-style-type: none"> - чита наглас и чита у себи са унапријед датим задацима; - изражајно чита књижевни текст (у виду дијалога и по улогама). 	<p>цјелинама (правилно читање);</p> <ul style="list-style-type: none"> - читање наглас и читање у себи; - читање дијалога и читање по улогама (интонација реченице у дијалогу).
--	---

Наставна тема 4 : ФИЛМ/ПОЗОРИШТЕ (5 часова)

Посебни циљ:

- поступно и систематично оспособљавање ученика за доживљавање и вредновање сценских остварења (позориште, филм).

ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	САДРЖАЈИ/ПОЈМОВИ
<p>Ученик ће:</p> <ul style="list-style-type: none"> - уочавати ток радње, главне и споредне ликове; - разликовати анимирани од играног филма; - разликовати позоришну представу од драмског текста. 	<ul style="list-style-type: none"> - Анимирани и/или играни филм (гледање); - позоришне представе за дјецу (гледање).

КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ НАСТАВНИМ ПРЕДМЕТИМА

Наставни програм за Српски језик у четвртном разреду у корелацији је са одређеним темама (исходима и садржајима) наставних предмета Математика, Ликовна култура, Музичка култура и Природа и друштво.

НАПОМЕНЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРОГРАМА

Наставник креира годишњи/глобални план и програм рада из којег развија оперативне планове и програме, у којима операционализује исходе учења, водећи рачуна о томе да се неки исходи остварују брже и лакше, а да је за неке исходе потребно више времена у зависности од индивидуалних могућности ученика и других наставних потреба. Све садржаје је потребно прилагодити тактилној и аудитивној перцепцији. Програмски садржаји за Српски језик распоређени су у оквиру четири наставне теме: **Језик, Књижевност, Језичка култура и Филм/позориште**. Наставник има слободу да планира и другачији оквирни број часова, у складу са сопственим планом остваривања исхода.

Наставну тему **Језик** реализовати, у што већој мјери, кроз конкретне примјере, у којима ученици активно учествују у откривању и конструкцији: нових знања, односа и функционалног коришћења наведених садржаја. Садржај теме **Језик** - посебно у вези са наставним садржајима глаголи и придјеви - обрађивати само на типичним примјерима. У раду на наставним садржајима деминутиви и аугментативи ученик не треба да овлада терминима, него да у тексту и говору препознаје њихове појавне облике и зна да их употреби. За провјеру остварености исхода учења из садржаја Језик наставник планира **по једну писмену граматичку вјежбу у полугодишту**. Наставник за сваку граматичку вјежбу треба да планира по 3 часа, за припрему, писање и исправак граматичке вјежбе. Подстицање развијања компетенција важних за живот у 21. вијеку, посебно управљања емоцијама, комуникације, изградње различитих типова односа, друштвене одговорности и критичког мишљења, постижу се првенствено читањем и анализом књижевних дјела, те је понуђен проширени списак књижевних текстова између којих би наставници бирали оне које би користили за постизање исхода учења. С обзиром на веома важну идентитетску и националну компоненту

наставе књижевности у основној школи, предложени књижевни текстови су одабрани тако да буду репрезентативан узорак српске књижевности. Омогућено је постизање постављених исхода учења на групама књижевних текстова, умјесто анализе сваког књижевног текста тзв. теоријом „ред-по-ред“. Тиме се код ученика развија индуктивно закључивање, и што је још важније, њихова способност аналошког закључивања. Сегмент програма који се односи на лектуру модификован је тако да је понуђено више наслова од којих наставник бира оне које ће обрађивати, а преостале понудити за читање ученицима који то желе. За остваривање исхода учења из теме **Књижевност** дата је могућност ученицима да у току школске године, поред понуђених наслова, сами истражују, предлажу и изаберу једно књижевно дјело које желе да прочитају и утиске подијеле са одјељењем. Када је то могуће, анализу књижевног текста вршити кроз драматургију, дебату, расправу и изражајност читања и говорења. Током школске године наставник је у обавези да са ученицима изабере и обради пет наслова (од девет понуђених), тј. пет књижевних дјела за лектуру. Дефинисани исходи учења у вези са наставном темом **Књижевност** примјениви су и као исходи учења у вези са наставним садржајима у оквиру **Лектира**. Оквирни број часова за реализацију садржаја наставне теме **Књижевност** је 75 часова, а наставници сами одлучују и планирају број наставних часова за обраду/анализу понуђених књижевних текстова/дјела и књижевних дјела за лектуру. Потребно је на вријеме планирати и омогућити ученику довољно садржаја на примарном образовном медију (Брајево писмо/ увећана штампа) како би имао могућност самосталног истраживања, предлагања и бирања. Уколико ученик, због слабијег читања, не може успјешно пратити наставу књижевности или прочитати лектуру, то је најбоље надокнадити звучним књигама. За реализацију исхода учења наставне теме **Језичка култура** предвиђено је 60 часова, што не значи да наставник и за ову тему не може кориговати оквирни број часова. У реализацији теме **Језичка култура**, у што већој мјери, користити (интегрисати) садржаје из Књижевности, нпр. Причање уз проширивање приче, али и кроз личне, ауторске, стваралачке материјале, нпр. Причање измишљеног догађаја, како би ученици уочили разлику у надградњи постојећих и стварања сопствених садржаја (прича). За провјеру усвојености исхода учења у оквиру програмских садржаја Култура изражавања наставник планира **осам писмених/усмених вјежби**, за сваку вјежбу по 3 часа (припрема, извођење вјежбе – писано или усмено, исправка). За провјеру усвојености исхода учења из Правописа планирати **по двије правописне вјежбе у току полугодишта** (са по 3 часа за сваку вјежбу - припрема, писање, исправак). Програмске садржаје Правописа реализовати у интегрисању са садржајима Језичке културе, односно правописна правила учити и функционално користити као јединствену цјелину са наставном темом **Језичка култура**. Програмске садржаје Читања реализовати уз коришћења примарног образовног медија. Водити рачуна да за слабовиде ученике који користе увећану штампу не постоји званично прописана величан фонта која је оптимална. Величина фонта као и различита типографска писма се одређује према индивидуалним карактеристикама ученика. Наставник би требало да обрати пажњу на грешке које ученици праве приликом читања Брајевог писма. Неопходно је увјежбавање одређених техника читања како би се побољшала брзина и ефикасност читања. Као и вјежбе за корекцију грешака приликом читања. Потребно је развијати самостално коришћење књиге што подразумијева оријентацију на књизи, проналазак страници и реда. Приликом увјежбавања читања код ученика са оштећењем вида препоручују се различити начини читања као и код других ученика (нпр. читање наглас, читање по улогама...). Неопходно је припремити наставни листић са истим садржајем као и на табли. Визуелна наставна средства која се користи (ако није могуће урадити рељефни приказ/увећани приказ) треба да се вербалнио описују користећи познате ријечи и јасне одреднице (нпр. напред, право, испред, доле, и сл.). Наставник када је у могућности обезбиједити тродимензионалне моделе или стварне предмете и рељефне слике за ученике. Планирати колективне посјете биоскопу (и позоришту, гдје је то могуће) и повезати их са програмским садржајима обрађиваним на настави у оквиру наставне теме **Филм/позориште**.